

УДК 658.153.012.7

Пархоменко О.С.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки
та організації діяльності суб'єктів господарювання
Української інженерно-педагогічної академія***Должикова Ю.Р.***студент
Української інженерно-педагогічної академія*

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

ANALYSIS OF THE USE OF CURRENT ASSETS AT MECHANICAL ENGINEERING ENTERPRISES OF UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті обґрунтовано важливість ефективного управління оборотними активами на машинобудівних підприємствах. На прикладі ПАТ «Автрамат» (м. Харків) детально проаналізовано фінансовий стан та показники управління оборотними активами в машинобудуванні. Проаналізовано причини зниження ефективності системи управління оборотними активами: криза, низький ступінь узгодженості здійснюваної фінансово-кредитної, бюджетно-податкової і цінової політики, недосконалість правової бази. Надано рекомендації для оздоровлення структури оборотного капіталу, покращення його ефективного використання на машинобудівних підприємствах.

Ключові слова: активи, оборотні активи, оборотні кошти, машинобудівні підприємства, показники ефективності використання оборотних коштів, фінансовий стан.

АННОТАЦИЯ

В статье обоснованы важность эффективного управления оборотными активами на машиностроительных предприятиях. На примере ПАТ «Автрамат» детально проанализировано финансовое состояние и показатели управления оборотными активами в машиностроении. Проанализированы причины снижения эффективности системы управления оборотными активами: кризис, низкая степень согласованности осуществляемой финансово-кредитной, бюджетно-налоговой и ценовой политики, несовершенство правовой базы. Представлены рекомендации для оздоровления структуры оборотного капитала, улучшения его эффективного использования на машиностроительных предприятиях.

Ключевые слова: активы, оборотные активы, оборотные средства, машиностроительные предприятия, показатели эффективности использования оборотных средств, финансовое состояние.

ANNOTATION

In the article the importance of effective management of current assets to machine-building enterprises has reasoned, the example of Public Company «Avtramat» detailed analysis of financial condition and performance management of current assets in the engineering industry. The reasons of reducing the effectiveness of the turnaround assets management: crisis, low degree of coherence ongoing financial and credit, fiscal and pricing policies, inadequate legal framework. Recommendations for improvement of working capital structure enhance the effective use of machine-building enterprises has presented.

Keywords: assets, current assets, machine-building enterprises, performance of working capital, financial condition.

Постановка проблеми. Оборотні активи посідають особливе місце в структурі активів підприємства, їх ефективне використання зумовлює стійке фінансове становище, креди-

тоспроможність, інвестиційну привабливість підприємства.

В умовах ринкової економіки оборотні активи набувають особливо важливого значення як частина продуктивного капіталу, що переносить свою вартість на знов створений продукт повністю і повертається до підприємця в грошовій формі наприкінці кожного кругообігу капіталу. Тому рівень управління оборотними активами є важливим критерієм у визначенні результативності роботи підприємства.

Господарсько-підприємницька діяльність неможлива без оборотних активів. Розмір оборотного капіталу, який утворює кожен складову поточних активів, має відповідати потребам і можливостям підприємства.

Від ефективності управління виробничо-господарською діяльністю підприємства, раціонального планування виробництва, спрямованих на збільшення оборотності, скорочення обсягу виробничих запасів, управління дебіторською заборгованістю, залучення альтернативних джерел фінансування залежить можливість адаптації підприємства до умов нестабільного економічного середовища та закладення основи його стратегічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень. Питанням управління оборотними активами займався багато вчених-економістів, таких як І.А. Бланк, І.П. Булеєв, А.М. Філімоненков, Ю.О. Долгоруков, Л.М. Драгун, Г.Г. Кірейцев, В.І. Ландик, І.В. Морозова, В.Я. Нусінов, Л.В. Пан, А.Р. Радіонов, А.Г. Темченко, А.М. Турило, Г.А. Семенов та ін.

Проте подальші дослідження проблем, пов'язаних з раціональним та ефективним використанням оборотних коштів, зумовлюються реаліями функціонування українських підприємств в умовах нестабільного економічного стану та підвищеної ризикованості їхньої господарської діяльності.

Метою статті є встановлення загальних тенденцій у сфері управління оборотними коштами машинобудівних підприємств України та роз-

робка рекомендацій щодо удосконалення використання оборотних коштів на прикладі ПАТ «Автрамат» (м. Харків).

Виклад основного матеріалу дослідження. Система управління оборотними активами охоплює управління цінними паперами, грошовими коштами, товарно-матеріальними запасами, короткостроковими зобов'язаннями, дебіторською заборгованістю і має враховувати фактори ризику втрати ліквідності та необхідності отримання прибутку.

Крім того, управління оборотними активами передбачає аналіз їх структури; забезпечення достатності основних показників оборотних коштів; формування структури джерел фінансування окремих видів оборотних коштів; забезпечення зменшення втрат оборотних активів у процесі їх використання і контроль за здійсненням управлінських функцій.

Управління оборотними активами є складним і багатогранним процесом, але правильна організація потоку оборотних коштів може допомогти подолати складне економічне становище підприємства. Більшість вітчизняних підприємств, зокрема й підприємства машинобудівної галузі, відчуває брак вільних оборотних коштів для забезпечення стабільного функціонування. При цьому машинобудівний комплекс має посідати одне з головних місць у промисловій індустрії України, бо він належить до базової галузі, яка повинна забезпечувати високий рівень її економічного розвитку. Проте зараз машинобудуванню належить частка близько 10% у загальній чисельності суб'єктів господарювання та за обсягами реалізованої продукції з кількістю працівників на рівні 17% всіх зайнятих у промисловості України [1].

Слід зазначити, що рентабельність операційної діяльності та загальна рентабельність діяльності машинобудівних підприємств, незважаючи на численні труднощі у реалізації господарської діяльності, мають значення на рівні 9% та 5% відповідно проти 3% та 1% загалом у промисловості [1]. Отже, машинобудування має значний потенціал розвитку і всі

підстави знову стати провідною галуззю народного господарства.

Однією з головних перешкод на шляху економічного розвитку промисловості в Україні є постійний брак оборотних коштів у підприємств. Для конкретнішого дослідження проблем розглянемо діяльність досить успішного на сьогодні машинобудівного підприємства – ПАТ «Автрамат».

ПАТ «Автрамат» – спеціалізований виробник поршнів широкої номенклатури із замкнутим циклом виробництва: від розробки оригінальної конструкції поршня й оснащення для його виготовлення до серійного виробництва. Серед відмінностей, що виділяють підприємство серед аналогічних виробництв, можна назвати такі: виготовлення поршнів у ПАТ «Автрамат» є завданням науково-виробничим; на підприємстві ведуться наукові розробки процесів у ДВС, результатом чого є оптимізація конструкцій поршнів у чіткій відповідності з отриманими розрахунками; поршні, сконструйовані в ПАТ «Автрамат», є наукомісткими і містять винаходи, що істотно підвищують їхні споживчі властивості; ПАТ «Автрамат» має широку номенклатуру поршнів – більше 100 видів вироблених щомісяця поршнів, при цьому виготовляє найбільшу кількість поршнів серед виробників аналогічної продукції в СНД (близько 2 млн штук на рік) і охоплює широкий спектр споживачів подібної продукції у різних країнах (Україна, Росія, Угорщина, Чехія) [2].

Порівняння структури активів загалом у промисловості, у машинобудуванні та ПАТ «Автрамат» проілюстровано на рисунку 1.

Як бачимо з даних, структуру активів ПАТ «Автрамат» порівняно зі структурою активів в цілому у промисловості: питома вага оборотних активів знаходиться в межах 40-50%, при цьому на початок 2014 р. частка оборотних активів заводу дещо збільшилася (на 2%), а промисловості, навпаки, скоротилася (на 4%). Водночас структура активів в машинобудуванні залишилася майже без змін – питома частка оборотних активів становила близько 65%.

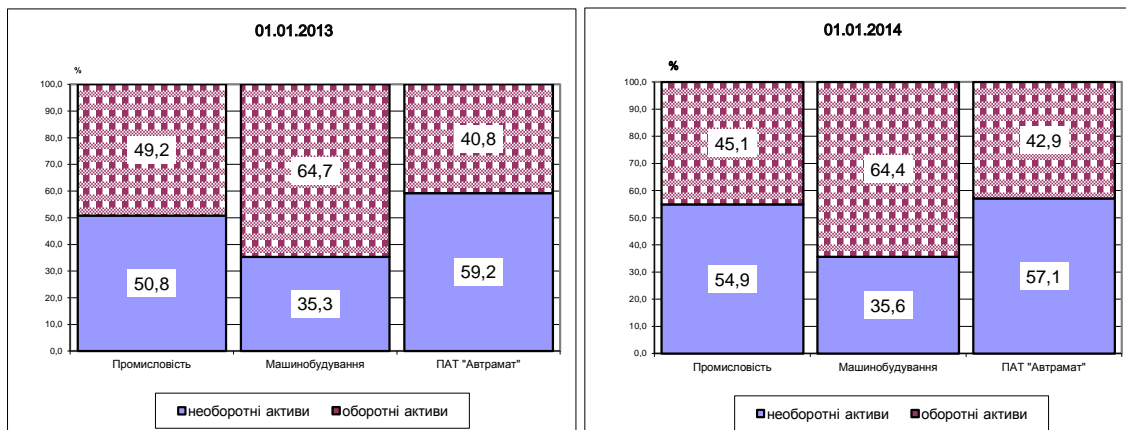

Рис. 1. Структура активів у промисловості України, у машинобудуванні та ПАТ «Автрамат»
Джерело: [1; 3]

Отже, можна констатувати певний брак оборотних коштів у промисловості в цілому, і зокрема на ПАТ «Автрамат». Спробуємо розібратися у факторах, які спричиняють таке становище.

Оптимальність нарощення активів підприємства визначається за допомогою порівняння темпів приросту активів (ТА) з темпами приросту чистого доходу (ТЧД) та темпами приросту чистого прибутку (ТЧП).

«Ідеальне» співвідношення має такий вигляд: $100\% < T_A < T_{чд} < T_{чп}$ («золоте правило економіки») [4, с. 184]. У нашому ж випадку (табл. 1) воно є таким, що не відповідає жодній умові економічного зростання: $T_{чд} < T_A < 100\% < T_{чп}$.

Таблиця 1

Темп росту активів та фінансових результатів підприємства, тис. грн

Показник, тис. грн	2013	2014	Темп росту, %
Чистий дохід (Ф2 р. 035)	36 795	85 770	42,90
Активи (Ф1 р. 280)	75 954	94 942	80,00
Чистий прибуток	-23 605	-18 429	128,09

Джерело: складено авторами на основі [3]

$T_{чд} < T_A < 100\%$, що характеризує загальне падіння темпів зростання як активів, так і виручки підприємства, а відповідно й скорочення масштабів своєї діяльності. При цьому $T_{чд} < T_A$, тобто активи зростають швидше від виручки. З цього можна зробити висновок про зниження інтенсивності використання ресурсів на підприємстві.

$100\% < T_{чп}$ означає, що прибуток зростає швидше від обсягів реалізації і сукупного капіталу внаслідок підвищення рівня рентабельності продажів.

Крім аналізу співвідношень темпів зростання компонентів «золотого правила», для дослідження рівня використання оборотних активів розглядають основні показники ділової активності підприємства.

Як бачимо з даних таблиці 2, оборотність оборотних коштів сповільнилась на 0,42 обороти – це означає, що капітал, вкладений у звітному році в оборотні активи, проходив повний цикл і знову набував грошову форму довше, ніж у попередньому році. Оборотність постійних активів зменшилась на 0,68 оборотів, що свідчить про зменшення доходу від постійних активів. Також сповільнилась оборотність робочого капіталу та оборотних активів.

Окремі види оборотних активів мають різну швидкість обертання. Тому для детальнішого вивчення причин зміни показника загальної оборотності активів необхідно дати оцінку оборотності кожного з видів активів.

Дані таблиці 2 свідчать про те, що сповільнення оборотності у звітному році спостерігалось щодо більшості видів оборотних активів. Найбільше сповільнення оборотності було допущено

в запасах. Зростання оборотності спостерігається у дебіторській заборгованості на 90,69 оборотів.

Таблиця 2

Показники оборотності

Показник	2013	2014
Оборотність усіх активів (Коа), оборотів	0,90	0,48
Оборотність постійних активів (Копа), оборотність	1,53	0,85
Оборотність робочого капіталу (Корк), оборотів	5,67	19,63
Оборотність оборотних активів (Коб), оборотів	2,20	1,13
Тривалість одного обороту оборотних засобів (То), днів	164,95	321,31
Оборотність запасів (Коз), оборотів	6,50	2,70
Тривалість одного обороту запасів (ТЗ), днів	55,38	133,17
Оборотність дебіторської заборгованості (Код), оборотів	20,41	111,16
Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості (ТД), днів	17,64	3,24
Тривалість виробничого циклу (Твц), днів	164,95	321,31
Тривалість операційного циклу (Тоц), днів	182,59	324,55
Тривалість фінансового циклу (Тфц), днів	-23,40	284,48
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,66	0,47
Коефіцієнт фінансової залежності	1,53	2,11
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,34	0,53
Коефіцієнт фінансового ризику	0,53	1,07
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,74	0,51
Коефіцієнт довгострокової заборгованості	0,12	0,10
Коефіцієнт покриття відсотків	0,00	0,00
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,24	0,05

Джерело: складено авторами на основі [3]

Показники оборотності короткострокових активів замикає показник тривалості фінансового циклу. Дані таблиці свідчать про зростання виробничого, операційного та фінансового циклів у 2014 р. порівняно з 2013 р.: чим вище значення фінансового циклу, тим більша потреба підприємства в грошових коштах для придбання оборотних засобів. Від'ємне значення фінансового циклу свідчить про те, що підприємство має в безкоштовному користуванні чужі гроші.

Всі розрахунки показників оборотності вказують на сповільнення оборотності оборотних коштів, що призводить до погіршення фінансового стану підприємства. Вплив оборотних коштів на фінансовий стан спостерігається при аналізі фінансової незалежності підприємства.

Коефіцієнт фінансової незалежності показує концентрацію власного капіталу в загальному

капіталі підприємства, його значення повинно бути більше 0,5, тобто у 2014 р. на підприємстві зменшились власні кошти і збільшились позикові.

Коефіцієнт фінансової залежності повинен бути менше 0,5, підприємство залежить від позикових коштів, і в 2014 р. ця залежність зростає. Також про зростання позикового капіталу в 2014 р. свідчить збільшення показника концентрації позикового капіталу від 0,34 до 0,53. Зростає і коефіцієнт фінансового ризику, його значення повинно бути менше, ніж 1, а в 2014 р. він становить 1,07.

Коефіцієнт фінансової стабільності характеризує можливість підприємства покривати борги власним капіталом, при нормальному фінансовому стані він повинен перевищувати 1. При цьому спостерігається зменшення значення коефіцієнта маневреності власного капіталу, що свідчить про скорочення частини власного капіталу, яка знаходиться в обігу і використовується для фінансування поточної діяльності.

Отже, система управління оборотними коштами, що склалася на підприємстві, є неефективною. Про це свідчать такі факти: тривалість одного обороту оборотних коштів є досить великою і складає в середньому 321 день (у галузі 129 днів). Слід констатувати високу тривалість операційного циклу підприємства щодо середнього в галузі (324 дня проти 141). Це свідчить, що підприємство здійснює поточну діяльність цілком за рахунок короткострокових запозичень.

Висновки. Підприємствам машинобудування необхідно підвищити ефективність оперативного управління грошовими коштами шляхом: скорочення розрахунків готівкою; прискорення інкасації дебіторської заборгованості; відкриття

«кредитної лінії» у банку, що забезпечує оперативне надходження засобів короткострокового кредиту при необхідності термінового поповнення залишку грошових активів; прискорення інкасації коштів з метою їхнього поповнення на розрахунковому рахунку для забезпечення своєчасних розрахунків підприємства в безготівковій формі; використання в окремі періоди часткової передоплати продукції, що поставляється, якщо це не призводить до зниження обсягу її реалізації.

Для оздоровлення структури оборотного капіталу, покращення ефективного їх використання на машинобудівних підприємствах необхідні комплексні заходи на макро- та мікроекономічному рівнях. З боку держави такими сприятливими умовами є стабільна макроекономічна ситуація у країні, вдосконалення податкового законодавства, фінансова допомога підприємствам, збільшення доходів населення і попиту на внутрішньому ринку, доступність кредитних ресурсів, зростання кредитоспроможності підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Діяльність підприємств промисловості. Структурна статистика та статистика фінансів підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/09/Arch_dsg_bl.htm.
2. ПАТ «Автрамат» [Електронний ресурс]: [веб-сайт]. – Режим доступу: <http://www.avtramat.com/ru/predpryyatye/tsel-sushchestvovanyua>.
3. База даних ПАТ «Автрамат» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://smida.gov.ua/db/participant/00236027>.
4. Грабовецький Б.Є. Фінансовий аналіз та звітність: навч. посіб. / Б.Є. Грабовецький, І.В. Шварц. – Вінниця: ВНТУ, 2011. – 281 с.